

Könyvhónap

Még a háború előtt jóval — a huszas évek derekán — különös ankétláz járta be a világot. Feltették a kérdést: ha az emberiségre valami kataklizma zúdulna s önt betessékelnék valami Noé-bárákába, milyen könyveket vinne magával? Olyan könyveket, amelyek leginkább jellemzik a mai műveltséget, amelyek a legkülönbek, legművészebbek és ön szerint a legismertebbek is.

Különös intellektuális játék volt ez. A körkérdést feltevő újság rendszerint tíz vagy száz könyvre korlátozta a bárkára (vagy időgépre) átmentendő könyvek számát; volt kérdező, aki nem így fogalmazta meg az ankétot, melyik művet, hanem úgy, hogy melyik író műveit; (akadt kiadó, aki könyvalakban is helyet adott ennek a »száz könyv« listájának a megfelelő válasszal és indoklással együtt, talán azért, nehogy készületlenül találja a nyájias olvasót az ilyen kérdés... s ez a könyv mint valamiféle memóriamankó került a könyvespólcra, hogy kit is érdemes szeretni és megmenteni a világirodalomból.) Mondom, az ankétláz során a kérdést feltették világhírű embereknek éppen úgy, mint az utca egyszerű járókelőjének... aztán a beérkezett válaszok alapján pontozták is az írókat és a műveket. A korszellemnek megfelelően természetesen a biblia vezetett akkor, az angolszász világban legalább is. Voltak, akik derűs fordulattal egy jó szakácskönyvre szavaztak, mások a villamosság egyszerű kézikönyvére, azzal az indoklással, hogy a legtöbb ember használja ugyan a villamosságot, de alapfogalmaival nincs tisztában... s hogy akar aztán világitani a bárka kikötési helyén, az új Araráton? Bernard Shaw áthúzta a kilenc pontot és csak egyre válaszolt: egy komplett angol lexikont kívánt magával vinni. Hadd lássuk — úgymond — az új kőbarlangban legalább a címszavait mindannak... amit nem tudunk.

Jöttek aztán olyan évek, amikor képzett tudósok és »nagy koponyák« azoknak a könyveknek listáját készítették el, amelyeket — Noé bárkájára való átmentés helyett — könyvmáglyára kívántak vetni. Lehet, hogy ebben az időben a Völkischer Beobachter

ugyanilyen ankétot végzett, a kis- és nagynácik gyakorlati támogatását kérve a könyvégető apparátus számára. Hátha kifejejtettek valakit a világ végtelen könyvesházából, akinek művei feltétlenül tűzbedobandók a városok és falvak főterein, az előírt könyvégető szertartás összes részleteinek betartásával.

A könyvnek, az emberi élet e legnagyobb kísérőzenéjének szinte öncélúvá vált élete van. S a legkisebb könyvtár — az egykötetes kalendárium — egy éven át megbecsült tárgy a házban, amíg a házigazda az újabb naptárt be nem szerzi. A nagyvárosok milliós könyvtáraitól egészen addig a csavargóig, akinek hátizsákjában egyetlen rongyoslevelű régi könyvet találtak... a könyvtáralapítás azonos törekvése él.

A könyv megbecsülésének — ugyanakkor propagandájának — új ünnepe a könyvnap, amely most nálunk mint a könyvnapok egész sorozata, mint könyvhónap öltött testet. Valahogy visszajára fordult az intellektuális játék, amely tíz vagy száz könyvre korlátozva kívánta megcsillogtatni az emberi művelődést. A művelődés tényleges erejének felmérésével — a »legszelesebb alap« érvényesítésével — az új jelszó: az egy könyv mellé még kilencet vagy kilencvenkilencet odavarázsolni, (ami nyelvünkön, minthogy varázslat nincs: kiadni és eladni), hogy aztán annyiból válogassunk.

A könyvhónap többféleképpen ünnepe a könyvnek. Visszacsgeng benne az eredmények egész büszkesége. Ahogy dr. Alekszandar Belics a heográdi népegyetemen megtartott és a könyvhónap megindulását jelző előadáson mondotta: »A könyv jelentősége sokkal nagyobb, semmint szavakkal kifejezhetnénk. A könyvekben van lefektetve az emberiség, minden idők és minden nép szellemi kincse... lelki tehetség és találékonyság a kulturális fejlődés ókorától a legkorszerűbb eszméig. S mindez mélyen, szépen és őszintén. Megtalálhatók bennük a filozófikus gondolkodás első jelei egész a legösszetettebb elméletekig a világ és az ember keletkezéséről... a legmodernebb anyagelvűségig. Megtalálhatók bennük az ég és a föld felé forduló ember egész lelkivilága, az egyszerű népballadától a lírai költeményig és Homéroszig, Shakespeare-ig, Molière-ig, Goetheig, Tolsztojig. S mindez az embernek van szánva, az ember munkájának.«

Gyakorlati lépcsőfokon a könyvkiadás feladata egy-egy nép irodalmában — a fentiek alapján — minél többet és minél válogatottabban nyújtani ebből a hatalmas anyagból. A könyvünnepe azonban nemcsak seregszemle, hanem akció is. Nem elég a felsorolás, a könyv kiadása — a könyvnek oda kell masírozni az olvasó elé, akár úgy, hogy elhelyezik a könyvtárak polcain és így teszik hozzáférhetővé, akár úgy, hogy az olvasó megvásárolja.

És ennél a szónál álljunk csak meg egy pillanatra. Egy könyv-

árus magyarázta nekem egyszer, hogy a könyveket nem vásárolják, hanem (a legtöbb esetben)... eladják. Kicsit kételkedve néztem rá: hát ez nem ugyanaz? Aztán elgondolkoztam: talán nem. Ha eladáson pusztán az erősebb propagandát, a hirdetést, a szép kirakatokat, a részletfizetési kedvezményt stb. értjük, akkor máris nem ugyanaz. Háttha még arra a szuggesztívebb rábeszélésre gondolunk, amellyel például egy könyvügynök keresi meg mindennapi kenyerét, úgyhogy a könyvet (még inkább a könyvsorozatot) eladja. A »magánkönyvtárak« alakulásának legtöbb esetben éppen ez az ügynöki rábeszélés volt az alapján, s így lett egy negatívum... pozitívummá. Talán nem ünneprontás, ha a könyv ünnepén ezt is szóvá tesszük.

Könyvkiállítások, könyvvásár, a nyilvános könyvtárak szervezeti és könyvvállománybeli megerősítése, irodalmi előadások, írói estek rendezése... talán ezek a könyvhónap legláthatóbb, külső jelei. Senki se higgye, persze, hogy mindezek tökéletesen elérik majd, amit maguk elé tűztek. A könyvkiállítás, mint a könyvkiadás erőpróbája, feltárja majd a hiányosságokat is. A könyvvásáron fokozott törekvés lesz ugyan a könyvek eladására... de lényegében ott is inkább a »vásárlókat várják majd« (olyan értelemben, ahogy a két fogalom — mint mondtuk — elválik egymástól). A közkönyvtárak, mint a könyvnapi rendezmények legaktívabb hordozói, minden tőlük telhetőt megtesznek majd... de azért bizonyosan majd marad elég helység, ahol továbbra is pókháló szövi be a könyveket vagy a könyvek helyét a polcokon. Marad elég könyvtár, ahol nem indul akció újabb beszerzésekre vagy a könyvtári tagok számának növelésére. És néhány sikeres rendezményen túl, irodalmi előadásokat, élőűjságokat csak immelámmal tartanak majd. Bizony lesz elég helység, ahol éppen semmi nyomát nem látjuk majd a könyvnapnak!

A könyvhónapot mindezek ellenére olyan fejlődő, erős akciónak tartjuk, amely — esztendőnként megismételve — divatját teremti majd valamiféle versengésnek a könyv körül... és talán divatját az olvasásnak is. Ne becsüljük le ezt a szót, mint ahogy a vásár szótól se riadjunk vissza, habár nem egyszerű árucikkről, hanem szellemi termékről, tartalmas szép könyvről van szó. A divat szükségletet teremt (a könyvolvasását ez esetben) és elvezet a könyv csodálatos birodalmába. S aki egyszer odatévedt... rászokik s rendszerint híve is marad a betűnek.

Misztótfalusi Kiss István írja önéletrajzában: Sokszor úgy kiadtam a pénzemet a könyvnyomtatóknak, hogy kenyérvételre egy polturám sem maradt« (Később ő maga is »könyvnyomtató« lett, híres magyar könyvnyomdász, bár a pénz nem vetette fel akkor sem... úgy látszik őhozzá kevesen hordták utolsó polturájukat.) Úgy kiadtam a pénzemet könyvekre, hogy kenyérré nem maradt... milyen kegyetlen mondás időtlen idők óta annak, aki vá-

gyódik a könyvre. Mert aki nem vágyódik, így mondja: kiadtam a pénzemet másra... könyvvásárlásra már nem maradt.

Persze: minden pénz a könyvekre éppen olyan túlzás, mint semmi pénz. A könyv hangosan kopogtat ezekben az októberi napokban: kopogtat ablakunkon, behocsátást kér. (Morzsát kér csak — mondom. Elég nagy morzsát — válaszolod erre a mai könyvárakra gondolva.) A könyvhónap megcsillantat egy szót, értelme azonban nemcsak az a párszáz lap, az a fűzött vagy kötött könyvpéldány, amely a polcokon és a könyvkiakatokban fekszik. Hanem az a lépés is, amelyet... nekünk kell megtenni feleje.

